

3. Režija slavlja

Samo slavlje treba tako režirati da svatko vrši svoju ulogu, ne po principu „pojednostavljenja” zapravo redukcionizma. Često služitelj dođe u napast da sve sam učini — „da se ne gnjavi s nespretnošću”. U pripravi treba na praktičan način poučiti roditelje i kumove da znaju sudjelovati. Trebalo bi imati i dosta suradnika, bar ministranata, da se tako doživi da je Crkva živa zajednica. Dati da dođu do izražaja svi simboli. Zbog svega toga i sam služitelj mora posvetiti dosta pažnje i svojoj pripremi.

+++

Eto to su tek fragmenti iz onoga svega što svatko od nas promatra u svojoj praksi. Tko nad praksom ozbiljno razmišlja u Duhu, mnogo će novog zapaziti i uspjeti pokrenuti ono što se nikakvim „kopanjem” po knjigama ne može pronaći niti naučiti.

Živan Bezić

AKTIVIZACIJA LAIKA U MJESNOJ CRKVI

UVODI POJMOVI

Težište naše tematike leži na *aktivizaciji* laika. Što je to aktivizacija? Imenica je skovana po pohrvaćenom glagolu aktivirati. Glagol ima dvostruko značenje. *Prvo*: učiniti nekoga ili nešto aktivnim, staviti u pokret i djelovanje, započeti neki posao. Aktivizacija dakle dolazi u obzir tamo gdje još nema prave i pune akcije, gdje tek treba započeti i krenuti u akciju. Primjenjujući tu riječ na laički apostolat, neizravno priznajemo da laičke akcije još nema, da u nas u tom pogledu vlada mrtvilo i pasivnost.

Drugo značenje: aktivizacija jest povraćanje nekoga iz mirovine u aktivnu službu, dakle nanovo aktivirati. I to značenje dobro odgovara našoj temi. Naime, u prvim kršćanskim vjekovima laikat je zaista bio mnogo aktivniji u Crkvi. Međutim, s vremenom ga je kler „umirovio” i ograničio mu ulogu u Crkvi, naročito poslije pojave reformacije koja je htjela obezvrijediti svećenički red. Da doskoči toj opasnosti, Crkva je poslije Tridentinuma previše inzistirala na ulozi klerika a zanemarila udio laika u crkvenom životu. Sad je, nakon II. vat. sabora, nastupilo vrijeme ravnoteže. Potrebno je rehabilitirati katoličke laike i ponovno ih re-aktivirati, tj. povratiti u njihove stare službe.

Radi se, dakle, o ponovnoj aktivizaciji *laika*. Moramo se zaustaviti i na ovom terminu, jer on dosad još nije točno definiran. U praksi Crkve postoje, naime, dvije definicije laika: negativna i pozitivna. Negativna definicija po prilici glasi: laik je kršćanin koji nema svećeničkog reda i nije položio redovničke zavjete. Dakle onaj kršćanin koji nije ni svećenik ni redovnik. To je čisto juridička definicija i k tome teološki sumnjiva. Redovnici-nesvećenici i redovnice imaju zavjete, ali su ipak laici, nezaređeni i ne mogu se ubrojiti u hijerarhiju. Teška je mana spomenute definicije i u tome što je potpuno negativna (jedina pozitivna riječ u njoj jest „kršćanin“). Ona nam govori što laik nije, a ne ono što on zapravo jest. Takva definicija nije na mjestu, jer odrednica ne smije biti samo negativna. Stvari se ne definiraju po onome što nisu, nego po onome što stvarno jesu. Treba nam, dakle, pozitivna, tj. teološka definicija.

Pozitivna teološka definicija glasi: *laik je kršćanin vjerski angažiran u svijetu*¹. Mnogo je bolja od negativne. Ona ističe tri bitna svojstva laika: da je kršćanin, da je vjerski angažiran i da se njegov vjerski rad odvija u svijetu (zato ga zovemo i svjetovnjak). Samo onaj vjernik može biti laikom, tj. članom naroda Božjega, koji je kršten u Kristu i za Krista živi (*christianus, christifidelis, krstjanin*). No u današnjoj upotrebi riječi „laik“ stoji naglašena njegova vjerska angažiranost. Uobičajilo se, naime, ne nazivati laikom svakoga kršćanina, nego samo one vrijedne kršćane koji su zauzeti za Božju stvar. Laik kao svjetovnjak prvotno je angažiran u svijetu. To je, prema II. vat. saboru, njegova operativna oznaka: „*Laicis indoles saecularis propria et peculiaris est*“.²

Ipak ni ta definicija nije savršena, osobito u trećoj stavci. Najprije možemo postaviti pitanje: zar i klerik nije kršćanin? U čemu je onda razlika između klerika i laika? U tome što je vjerski angažiran? Zar i svećenik nije vjerski angažiran, još i više nego laik? (Ni druga stavka ne otkriva pravu tajnu). Možda je tajna u trećoj stavci: da je laik vjerski angažiran u svijetu? Tu se opet možemo zapitati: a zar i svećenici ne žive i ne rade u svijetu? Ta, gdje su ako ne u svijetu i za koga rade ako ne za svijet? Na isti način možemo postaviti i ovo pitanje: zar i laik ne treba biti vjerski angažiran u Crkvi, a ne samo u svijetu?

Prema tome, ni pozitivna definicija, premda pogađa bit stvari, nije potpuno precizna. I klerik i laik su kršćani, i jedan i drugi su vjerski angažirani i u Crkvi i u svijetu, samo s tom razlikom što je klerik angažiran **p r e t e ž n o** u Crkvi, a laik angažiran pretežno u svijetu. Na taj način bismo mogli našu definiciju malco dotjerati i reći: laik je kršćanin vjerski angažiran pretežno u svijetu.

U svezi s našom temom moramo nadalje naglasiti da se ovdje radi u prvom redu o *moogućnostima* aktivizacije laika, ne toliko o samoj aktivizaciji niti o njezinu sadašnjem stanju. Ako uzmemo da je mogućnost „*potentia ad actum*“, onda se moramo ograničiti na ono što je u sebi moguće iako još nije ostvareno. A mogućnost može biti teoretski i praktički ostvariva.

1. Ž. Bezić, *Tko je apostol?* Izd. sv. Ć. i M., Zagreb 1973, str. 25.

2. *Lumen Gentium* 31.

Teoretska mogućnost nije samo ono što je poželjno (optativ), nego je u sebi i o s t v a r i v o uz određene uvjete (hipotetički: kondicional, konjunktiv). Mogućnost nije utopija, već topos in potentia, mentalni začetak pred stvarnim porođajem. Praktički će biti o s t v a r e n a kad se uvjeti ispune, a cilj postigne hic et nunc. Kako u našoj krajevnoj Crkvi još ni izdaleka nisu prisutni svi uvjeti ostvarenja, prisiljeni smo više govoriti o onome što je ostvarivo, a manje o onome što je već ostvareno.

Na kraju moramo utvrditi još jedno ograničenje. Obradit ćemo pitanje laičke akcije samo u *mjesnoj Crkvi*, a ne u čitavoj i golemoj Katoličkoj crkvi po svijetu. Strogo teološki govoreći, katolička tradicija, sabori i Codex juris canonici (CIC) mjesnom Crkvom nazivaju redovito b i s k u p i j u. Ona je „Ecclesia localis” per excellentiam, premda se još zove i „Ecclesia dioecesana” ili „particularis”. U životnoj se praksi ipak mjesnom crkvom zove još i ž u p a, jer je ona prvotno i konkretno mjesto gdje se Crkva ostvaruje. Zato se, per analogiam, i župska zajednica može također nazivati mjesnom Crkvom. U njoj se najprije lokalizira zavičajna Crkva, a preko nje i univerzalna.³

Pod nazivom mjesne Crkve mi ćemo ovdje misliti, zbog praktičnih razloga, i na župu i na biskupiju. Laici naime mogu – i trebaju – biti efikasno aktivirani i na jednoj i na drugoj razini.

Poslanje laika

Ulazeći in medias res, najprije ćemo se osvrnuti na poslanje laika, na njihov posao u Crkvi i svijetu te na službe koje mogu u Crkvi obavljati trajno (zaposlenje). Na kraju ćemo upoznati i mogućnosti njihove aktivizacije.

Osnovna teološka konstatacija od koje polazimo jest: svi su ljudi *pozvani* od Boga u Crkvu (vocatio, con-vocatio, ekklesia). Bog hoće da se svi ljudi spase (1 Tim 2,4) i baš u tu svrhu je osnovao Crkvu. Stoga je Crkva narod Božji (laòs tōu Theōū), a svi kršćani jesu njegovi članovi (laikōi), dakle laici.

Svi pozvani također su i *poslani* od Boga skupa s čitavom Crkvom ovome svijetu da ga pomognu spasiti i posvetiti (missio, apostolat). Svi su kršćani poslani najprije korporativno kao Crkva (Christus totus) jer oni su vjerska zajednica (Ecclesia est communio). Uostalom, naša se Crkva zove „apostolska”, tj. poslanička, kako to ispovijedamo u Vjerovanju (Credo . . . et apostolicam Ecclesiam). Zatim smo poslani i svi pojedinačno, svaki za sebe i o s o b n o naviještati kraljevstvo Božje.

3. Moj bi prijedlog bio da se mjesnom Crkvom naziva župa, a da se biskupiji rezervira naziv zavičajna ili krajevna Crkva. To bi bilo bliže stvarnom stanju. Označavanje biskupije kao mjesne Crkve potječe još iz onih vremena kad su kršćanske zajednice bile malene i rijetke, ograničene na uski gradski prostor, te kad su prabiskupija i pražupa bile ista mala zajednica.

O tome se posljednji sabor izjasnio lapidarnom rečenicom: „Vocatio enim christiana, natura sua, vocatio quoque est ad apostolatam” (AA 2). Poslanje naroda Božjega u cjelini je i poslanje svakoga laika napose. To opet tvrdi izričito isti sabor: „Apostolat je laika sudjelovanje u samoj spasiteljskoj misiji Crkve, i za taj su apostolat s v i određeni od samoga Gospodina po krštenju i potvrdi” (LG 33). Odmah zatim isti dokument naglasuje: „. . . hunc apostolatam, qui ad omnes omnino christifideles spectat”. Jednako tako veli i novi CIC: „Christifideles . . . ad missionem exercendam vocantur” (k. 204).

Svi su laici, to znači svi članovi naroda Božjega, pozvani i poslani, a ne samo crkveni pastiri. Stoga nam sabor doziva u pamet poznatu istinu: „Pastiri znaju da nisu od Krista ustanovljeni da sami preuzmu svu spasonosnu misiju Crkve prema svijetu, nego da je njihova uzvišena služba tako pâsti vjemike i tako nadzirati njihove službe i karizme da svi jednodušno sudjeluju na svoj način za opće dobro” (LG 30). A u dekretu o apostolatu laika opet izjavljuje: „Laici *officium et jus* ad apostolatam obtinent. . .” (Ap Act 3).

A na kojim teološkim temeljima gradimo gornje postavke? I z v o r i laičkog poslanja jesu:

1. *Sakramenat krštenja*. Krsnim činom svi postaju udovima Otajstvenog Tijela, pripadnicima naroda Božjeg, članovima Crkve i dionicima njezine misije. Krštenjem se postaje i osobom u Crkvi sa svim pravima i dužnostima crkvene osobe. A upravo smo vidjeli da svi krštenici imaju i pravo i dužnost apostolata.
2. *Opće svećeništvo svih kršćana*, koje se temelji, osim na krstu, još i na sakramentu potvrde.⁴ Svi su krizmanici „genus electum, regale sacerdotium, gens sancta” (1 Pt 2,9). Odatle je laičko poslanje ujedno i njihova svećenička dužnost.
3. *Sakramentalni život uopće*. Ne samo krst i potvrda nego svih 7 sakramenata skupa, kao i svaki napose, uključuju u sebi elemente poslanja i zahtijevaju apostolat. Svi oni u sebi sadrže milost: posvećujuću za osobnu svetost, djelujuću za osobno i opće spasenje.
4. *Poslanje Božje* koje nam se očituje u ljubavi presv. Trojstva prema svakome ljudskom biću. Bog hoće da se svi ljudi spase i zato se proglasio našim Ocem, a nas učinio međusobno braćom i sestrama. U tu nam je svrhu dao i zapovijed svjedočenja („eritis mihi testes. . .”). U istu nam svrhu dijeli i brojne karizme (1 Kor 7,7), a nemojmo zaboraviti da se one daju jedino za opće dobro i nisu namijenjene samim nosiocima. Božji talenti se ne smiju zakopati, inače nas čeka pravedna kazna.
5. *Poslanje Crkve*. Ona zove sve ljude k sebi da ih zatim, preporođene krstom i obogaćene milošću, vjerom i ljubavlju, može poslati svijetu za koji je ustanovljena. Crkveno se poslanje odnosi i na klerike i na laike. I jednima i drugima može biti dato i na posve službeni način:

– preko općeg mandata, kao npr. svim članovima Kat. akcije;

4. A. M. Carre, *Le sacerdoce des laics*. Spes-Cerf, Paris 1960.

– preko odborničkog mandata, kao npr. članovima svih crkvenih savjetodavnih tijela (vijeća);

– preko kanonske misije, tj. službenim jurisdikcijskim činom kojim neki kršćanin dobiva posebnu službu i zadatak u Crkvi. Sve ono što nije vezano potestate ordinis, Crkva može povjeriti i laicima potestate jurisdictionis.

6. *Odgovornost svih za sve.* Svi smo jednako Crkva i svi smo odgovorni za nju i njezinu misiju. Ta odgovornost počiva na našem zajedništvu i našoj crkvenosti. Pogotovo na zajedničkom poslanju (apostolē).

7. *Zakon kršćanske ljubavi.* Ljubav prema Bogu obavezuje svakog vjernika na širenje kraljevstva Božjega i pravde njegove. Ljubav prema bližnjemu nas tjera u pomoć svakom čovjeku u svim njegovim duhovnim i tjelesnim potrebama. Iskrena ljubav prema Crkvi nas čini njezinim apostolima.

8. *Danas mnogi laici studiraju teologiju* na raznim tečajevima, institutima i fakultetima. Taj studij ih obavezuje na prenošenje darovanog znanja. *Gratis accepistis, gratis date!* Stečeno vjersko znanje je golemi apostolski potencijal, koji ne smije ostati neiskorišten ni sa strane laika ni sa strane hijerarhije.

Posao laika u Crkvi

Koji posao ili službu mogu imati laici u Crkvi na temelju svoga poslanja?

Već nam je poznato da u Crkvi svi imamo jedno i s t o poslanje, ali službe r a z l i č i t e. Posljednji dan sabor to tvrdi izričito: „Est in Ecclesia diversitas ministerii, sed unitas missionis” (AA 2). Prema tome svima je isto poslanje ali poslovi raznoliki. Jedno posl-anje traži mnogovrsne posl-ove!

Kršćansko se poslanje može najprije razdijeliti na dva golemo područja života i rada: Prvo se područje u teologiji zove ordo creationis, a drugo ordo redemptionis. Ordo creationis se odnosi u prvom redu na Božji stvaralački čin u kojemu ima svoj početak svako razumno i nerazumno stvorenje. U tom redu stvaranja ima i čovjek svoje mjesto sa posebnom zadaćom da produžuje Božje stvaralačko djelo kroz vjekove. To je njegov „osmi dan”, njegov doprinos i suradnja na Božjem stvaralaštvu. Na tu suradnju su pozvani svi ljudi, a osobito svi kršćani. Najviše pak oni koji su izravno angažirani u stvaranju i upravljanju svjetskih dobara, kulture i civilizacije, ekonomije i rada. Službu čovječanstvu i promicanje svih naravnih vrednota Nijemci zovu zgodnom riječju „Weltdienst”. To je dakle posao svjetovnjaka!

Nažalost je ovaj svijet bio okaljani grijehom i zloćom, pa ga je trebalo otkupiti, što je povijesnospasenjski izveo Božji Sin svojim utjelovljenjem, rođenjem, životom, smrću i uskrsnućem. U taj „red otkupljenja” (ordo redemptionis, Heildienst) Krist je uvukao i sve svoje sljedbenike, osnovao Crkvu i preko nje nastavio svoje djelo spasavanja. Zato se u tom poslu i poslanju spasavanja i posvećivanja svijeta moraju založiti svi kršćani, a naročito svećenici. Oni djeluju „in

persona Christi", ali se njima trebaju pridružiti i svi ostali kršćani kao članovi naroda Božjeg (laici).

U otkupiteljskom poslanju svih kršćana razlikujemo obično tri glavne službe:

1. *evangelizaciju*: naviještanje riječi Božje, širenje evanđeoske blagovijesti, prenošenje Kristove poruke svim ljudima i svim pokoljenjima;
2. *bogoslužje*: vjerski kult iskazan Bogu, molitva, sakramentalni život, ali i čudoredno služenje Apsolutnom Dobru u „duhu i istini“;
3. *bratoslužje*: služba braći ljudima, narodu Božjemu i svojoj crkvenoj zajednici (diakonia, apostolat).

U svim tim službama laici imaju s v o j u d i o: „Vjernici. . . pošto su krštenjem združeni u jedno tijelo s Kristom, učinjeni Božjim narodom i na svoj način postali dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe, vrše, koliko na njih spada, u Crkvi i u svijetu misiju čitavoga kršćanskog naroda” (LG 31). Njihovo je, dakle, poslanje bitno u proročkom (evangelizacija), svećeničkom (bogoslužje) i kraljevskom služenju narodu Božjem (bratoslužje).

Kada te službe vrše svećenici, onda ih obično sve skupa stavljamo pod pojam pastorala. Ukoliko ih obavljaju svećenici i laici skupa, ili pak samo laici, obično se zovu vršenje crkvenog poslanja ili jednostavno apostolat, bez oznake nosioca tog poslanja. S tim u svezi Sabor nas poučava: „Apostolat laika je sudjelovanje u samoj spasiteljskoj misiji Crkve, i za taj su apostolat svi određeni od samog Gospodina po krštenju i potvrdi” (ib. 33). K tome još dodaje: „Osim ovog apostolata koji spada potpuno na sve vjernike, laici mogu još na različite načine biti pozvani na neposrednije sudjelovanje s apostolatom hijerarhije” (ib. 33).

Stoga isti Sabor daje prezbiterima slijedeću naredbu: „Neka laicima s povjerenjem dodjeluju dužnosti na službu Crkve, ostavljajući im slobodu i prostor djelovanja. Neka ih, štoviše, na zgodan način pozivaju da se i sami od sebe dadu na posao” (PO 9). A na koji posao?

a/ Na području *evangelizacije* katolički laici mogu:

— naviještati riječ Božju riječima: u svome domu, u susjedstvu, u crkvi, na radnom mjestu, među prijateljima, u društvu, u misijama itd. Još više djelom i kršćanskim životom;⁵

— katehizirati, tj. sustavno poučavati u vjeri, najprije u obitelji, pa u crkvi ili školi (gdje je to moguće);

— sudjelovati u misijskom radu Crkve: u svojoj župi kod odmaćih misija (ne samo pasivno kao slušaoci, već i kao govornici) i u vanjskim misijama izvan Evrope. Hvala Bogu, tu već imamo divnih primjera čitavih obitelji koje su kompletno pošle u misije;

5. „Christifideles laici, vi baptismatis et confirmationis, verbo et vitae christianae exemplo evangelici nuntii sunt testes” (CIC, c. 759).

– javno nastupati kod vjerskih predavanja, tribina i zborova, studirati i druge podučavati teologiju (kao docenti), pisati u katoličkom tisku, osobito u svom župskom listu, služiti se svim vrstama mass-media (gdje je i ukoliko je to moguće);

– javno djelovati u vjerskim odgojnim domovima i školama, u karitativnim ustanovama i kulturnim centrima, u socijalnim pothvatima svojih suvjernika i sugrađana, u ekumenskom približavanju i sl.

b/ I u *liturgijskoj* službi Crkve za dobre laike ima dovoljno mjesta.⁶

– najprije dolazi u obzir kućna liturgija: obiteljska molitva, svetkovanje u domu, obavljanje vjerskih običaja, poštivanje crkvene godine;

– briga o župskoj crkvi, zajedničkom molitvenom domu, kod gradnje i popravaka, kod čuvanja, čišćenja i uređivanja, kod pribavljanja materijalnih i liturgijskih sredstava;

– pomoć u pripremanju bogoslužja, osobito uoči blagdana, upućivanje djece i mladeži u liturgijska slavlja, suradnja u liturgijskom kružoku itd.;

– aktivno sudjelovanje u župskom bogoslužju skupa sa svim članovima obitelji, primati sakramente, zajedno moliti i pjevati;

– kumovanje je prastari oblik laičke liturgije, rado kumovati i poznavati kumske dužnosti;

– ministriranje, jer su i djeca mali laici (no još je pohvalnije kad odrasli služe kod oltara);

– pjevanje s ostalim vjernicima, posebno u crkvenom zboru,⁷ prisustvovati probama i vježbama;

– čitanje svetopisamskih i drugih liturgijskih tekstova u crkvi. Muškarac može vršiti i službu akolita;

– animiranje i tumačenje službe Božje;

– dijeljenje krštenja u hitnim slučajevima (jesmo li o tome poučili vjernike i vjeroučenike?);

– dijeljenje pričesti u crkvi i bolesnicima⁸;

– propovijedanje u crkvi, osim redovite homilije.⁹

6. O liturgijskom sudjelovanju laika novi Codex govori na više mjesta: cc. 230, 517, 759, 861, 910, 1112.

7. Naravno uvijek s vjerskim nakanama i pobožno (postoji naime jedna stara izreka na račun pjevača i koralaca: *Os in choro, cor in foro!*).

8. U izvanrednoj potrebi (neočekivano veliki broj pričesnika, bolest) može sam župnik ponuditi laiku pričješćivanje *ad casum*. Ako župnik treba stalnog pomoćnika u dijeljenju pričesti, mora izabrati sposobna, čestita i uglednog vjernika, odnosno vjernicu, dobro ga poučiti, dobili stalnu dozvolu od ordinarija mjesta i javno ga uvesti u službu posebnim obredom. Glede odjeće pričestitelja (civilna ili crkvena?) nema propisa a ni među liturgičarima jedinstvenog mišljenja (*Christ in der Gegenwart*, br. 21, g. 1986, str. 171).

9. Redoviti je propovjednik u bogoslužju svećenik, odnosno misnik (homilija je njegova dužnost). Prema potrebi može i laik, dozvolom župnika, održati „govorenje” ili katehezu u crkvi. Za redovito propovijedanje je laiku potrebna „*missio homiletica*” od oblasnika. Razumljivo je da propovjednik mora dobro poznavati katoličku nauku (biti teološki potkovan), ispravno je tumačiti i svjedočiti svojim životom. Pogl. kan. 766 i 767.

- c/ U službenju svojoj crkvenoj zajednici laik može obavljati i ove službe:
- crkvinara (crkv. oca, odbornika, ključara i sl.) brinući se za materijalna dobra crkve;
 - vijećnika u župskom ili biskupijskom pastoralnom vijeću svojim savjetom i aktivnom pomoću u izvršavanju zadataka;
 - vjeroučitelja, barem povremenog i privremenog, za pojedine sakramente ili grupe;
 - organizatora vjerskih kružoka, tribina, tečajeva, seminara, kongresa ili svečanosti;
 - stručnog savjetnika u pitanjima braka, odgoja, preodgoja, komunikacije, građevinarstva, umjetnosti i sl.;
 - voditelja vjerskih skupina, animatora grupa i posebnih akcija;
 - odgojitelja u crkvenim vrtićima, domovima i odgojnim ustanovama;
 - kućnog posjetioca namjesto župnika bolesnicima, starcima, strancima, doseljenicima i ugroženim osobama;
 - člana Katoličke akcije i sličnih vjerskih udruženja, pokreta ili skupina.

Naravno da su u Crkvi moguće i mnoge druge službe na dobro vjere, trajne ili povremene, jasno izražene ili još nedovoljno profilirane. Lako će ih pronaći i staviti u pokret bilo žar i domišljatost dušobrižnika bilo oduševljenje i vjernost laika. Kao što su vjernici moralno dužni staviti u službu Božjeg naroda sve svoje primljene karizme, tako su prezbiteri jednako dužni te karizme otkrivati, njegovati, podržavati i pružiti im slobodno polje djelovanja.

Zaposlenje laika u Crkvi

Osim povremenih, usputnih i, da tako kažem, honorarnih poslova kršćanski vjernici mogu u Crkvi obavljati spomenute, a još i neke druge, službe na institucionalan i stalan način. Tako oni mogu dobiti u Crkvi ne samo posao nego i zaposlenje. To im može biti glavno životno zanimanje, prava crkvena služba, priznata, stalna i nagrađena. Takvi su laici crkveni službenici i pošteno je da budu socijalno i zdravstveno osigurani te nagrađeni kao i ostali službenici. Ako rade u punom radnom vremenu te imaju svoje obitelji, pravda traži da čitava obitelj može živjeti od zarade oca i majke. Crkvenu službu dobivaju dekretom ordinarija.

Među najstarije laičke službenike u Crkvi spada *sakristan* ili remeta. Sakristanstvo je oduvijek bila laička služba. Danas to, nažalost, nije više. Službu sakristana sve češće uzimaju u svoje ruke časne sestre. Glavni je razlog zašto laici napuštaju čuvanje crkve ili strah ili mali prihodi. K tome i neki župnici vole imati u službi redovnice jer im ta služba lijepo odgovara. Na taj način se potiskuju i posljednji laici iz službe Crkvi koja se time sve više „klerikalizira”.

To nije nikako dobro, pogotovo danas kad želimo da se laici sve više poistovjećuju sa svojom domaćom i općom Crkvom. Stoga bismo unaprijed morali uvlačiti sve više laika u crkvene službe, naročito sakristansku. Redovnice bi morale biti tek rješenje za nuždu. K tome bi trebalo nastojati da naši sakristani budu

ugledni ljudi i čestiti vjernici. I njihov ugled, odnosno „image“, odrazuje se na crkvu kojoj služe.¹⁰ Odgoju sakristana valja posvetiti mnogo više brige; od ministrantskih dana, preko vjeronauka, posebnih tečajeva i osobne pouke.

Služba *zborovođe* je također staro laičko zanimanje. Jasno je da i klerik i redovnik(-ca) mogu biti zborovođama, ali kadagod možemo za taj posao naći sposobna laika, prepustimo njima orguljanje i vodstvo crkvenih zborova. Na taj način ih više vežemo uz Boga i vjeru. Dakako da i to može biti stalna i nagrađena crkvena služba, pogotovo u katedralama, velikim i gradskim crkvama. Suvišno je naglašavati da za taj posao treba stručno znanje, liturgijsko obrazovanje i čestit kršćanski život.

Mnogo veća vjerska kultura, koju danas posjeduju neki laici, pogotovo oni koji su završili teološki studij, omogućuje im izravni apostolski i pastoralni rad. Na temelju svoje izobrazbe i kanonske misije oni mogu postati *župski pomoćnici*, odnosno pomoćnice. Zbog manjka svećenika njihova nam je suradnja sve dragocjenija. Mogu im se povjeriti svi poslovi koji nisu čisto đakonski ili prezbiteralni. Župniku pomažu bilo kao pojedinci bilo kao ekipa. Ima slučajeva da im se povjeravaju na upravu župe koje nemaju prisutnog župnika, već samo nominalnog.¹¹ Kao upravitelji župe mogu danas i laici, uz određene uvjete, dobiti od biskupa ovlast vjenčavanja (k. 1112). Ovakvi župski pomoćnici i povjerenici obično i stanuju u župskom domu ili pastoralnom centru.¹²

U posljednje vrijeme su nam postale dobre suradnice u poučavanju vjeronauka brojne redovnice. No služba *katehete* je otvorena i za to osposobljenim laicima. Dapače, njihovo vjerničko svjedočanstvo odjekuje daleko jače nego kleričko i redovničko. Sposobni su za poučavanje djece i mladeži, a posebno u katekumenatu za odrasle i ženidbenoj pripravi zaručnika. Stalne laičke katehetkinje nisu u Sloveniji više nikakva novost. U misijskim su krajevima vjeroučitelji ujedno i katehisti, tj. obavljaju i druge đakonske i pastoralne poslove u odsutnosti prezbitera.¹³

U onim zemljama gdje Crkva raspolaže boljim financijskim sredstvima laici rade u mnogobrojnim vjerskim ustanovama kao crkveni *namještenici*. To je pa-

10. Nije pametno, kao što se to čini u nekim mjestima, da se remeta bira među najvećom sirotinjom u selu, među bogaljima, kratkoumnim ljudima ili onima koji nisu sposobni „ni za kakav drugi posao“. To se negativno odrazuje i na službu i na samu crkvu.

11. Kako pravim župnikom može biti jedino prezbiter, svaka župa mora imati određenog prezbitera kao župnika. Ovaj će u stalnim razmacima, ili kadagod je hitno, posjećivati svoju župu ako već u njoj ne može trajno boraviti, i obavljati svoje svećeničke dužnosti, a u međuvremenu će se za sve ostalo brinuti laički povjerenik.

12. U Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj ustanova laičkih župskih pomoćnika(-ca) već je uhodana stvar. Zovu ih *Seelsorgehelfer(in)*, *Pastoralreferent(in)* ili *Pastoralassistent(in)*. U Francuskoj i oni nose naziv *l'aumonier*. U nas ih nema, ali su na putu toj službi Službenice svećeništva (sjedište u Dugom Selu). O đakonima koji vrše pomoćne pastoralne službe ne govorim jer nisu laici.

13. U našoj se domaćoj praksi, nažalost, ustalio izraz „katehist“ i „katehistica“ mjesto katehet(a) i katehetkinja, odnosno još bolje: vjeroučitelj(ica). Termin katehist(ica) spada u misijski žargon (o tome vidi поближе *Službu Božju*, br. 1, g. 1986).

metna potrošnja novca, jer je načelo subsidijarnosti jako mudro: ono što mogu dobro učiniti laici, šteta je da to rade klerici. Ovi tako mogu bolje svoje snage koncentrirati na ono što ne mogu obavljati laici. Mnogi dobri vjernici i vjernice sjajno obavljaju razne vjerske poslove kao činovnici, pisari, računari, ekonomski, arhivari, predavači, profesori, odgojitelji i stručnjaci. Oni rade u brojnim biskupskim ordinarijatima pa i u rimskoj kuriji.¹⁴

Naše hrvatske katoličke župe u inozemstvu imaju u svojoj službi također i *socijalne radnike*, odnosno radnice. Njihov karitativni, humani i plemeniti rad nam je dobro poznat, osobito našim iseljenicima. Ako mi ne možemo sebi priuštiti njihovu pomoć u institucionalnom obliku, možemo je organizirati privatno i na dobrovoljnoj bazi među našim revnim župljanima. U svakoj župi ćemo naći karitativno i socijalno nadahnutih ljudi koji će nam pomagati u dobrotvornosti barem honorarno. I to će biti zaista honorarno, tj. časno!

Ne bi bilo pravedno zaboraviti ni naše „perpetue“ (i doista su perpetue: od početka kršćanstva pomažu svećenicima u njihovu domaćinstvu i u crkvi, a radno im je vrijeme neograničeno, one su na neki način „perpetuum mobile“).¹⁵ Vrijedna *kućna pomoćnica* nije „sluškinja“, ona nam može biti dobrodošla pomoć i u nekim pastoralnim poslovima. Kućanica se obično vlada onako kako je mi tretiramo. Ako s njome postupamo kao sa služavkom, služiti će nam služinski, tj. samo onoliko koliko mora. Kad je smatramo pomoćnicom, pomoći će nam u svemu od srca.

Mogućnosti aktivizacije

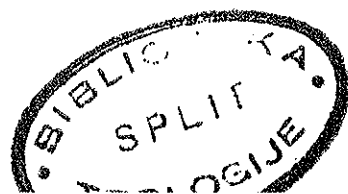
Koje mogućnosti imamo danas i ovdje za aktivizaciju naših laika? Ako ne baš velike, one ipak nisu ni neznatne. Da bi te mogućnosti postale stvarnost, najprije moramo ukloniti sve *zapreke*. Te zapreke mogu biti vanjske, tj. nalaze se i dolaze izvan crkvenog tijela. Njih, dakako, ne možemo nikada sasvim ukloniti ali, koliko je moguće, truditi ćemo se da otupimo i umanjimo njihovu oštricu. Mnogo veća su nam zapreka unutarnje teškoće i smetnje, one što leže u našoj crkvenoj zajednici i za koje smo sami odgovorni.

Evo kakvu nam turobnu sliku crta pok. Sibe Zaninović o apostolatu laika u nas: „Na području apostolata u nas Hrvata vode i djeluju skoro isljučivo klerici. Tek se tu i tamo milostivo dopušta da u apostolatu sudjeluje i poneki laik, ali samo u provođenju unaprijed donesenih odluka. Klerikalizam je danas u hrvatskoj Crkvi sveobuhvatniji nego što je ikad bio. . . Apostolat laika kod nas još nije dospio ni do začetka.“¹⁶

14. Sad im je otvorena također i sudačka i diplomatska služba.

15. Naziv „perpetua“ za svećeničku kućnu pomoćnicu proširio se na sve svećeničke domaćice pod utjecajem romana *Promessi Sposi* od A. Manzonia, u kojem se don Abbondijeva kućanica zove Perpetua.

16. Apostolat laika, *Marulić*, rujan 1972.

Možda je danas nešto bolje? Ni najmanje. Evo najsvježijeg svjedočanstva: „Trebamo međutim istaknuti da su unutar crkvene zapreke daleko prisutnije i veće, o čemu bih mogao iznijeti i osobna iskustva. . . Držim da se laici moraju izboriti za svoje pravo mjesto u Crkvi, da mi ono neće biti ni ponuđeno ni darovano”.¹⁷ Taj bojni poklik na kraju nije na diku nama pastirima i zvuči nekako zloguko. Hoćemo li čekati da stvarno dođe do te borbe?

Evo još jednog svjedočanstva što mi ga je pružio neki naš laik intelektualac: „Zamislite obrazovanog, ponosnog i uglednog laika koji dolazi u crkvu. Tu nije ništa, ne odlučuje ništa, nema pravo ninašto osim davanja milostinje. Ima se vladati po točno propisanom ritualu. Tu on nije ni znalac ni stručnjak, već samo „laik”. Pa tu već nije gotovo ni čovjek, već „ovca” Kristova, dotično pastirova. Može samo „blejati” i dati se strići i musti. U crkvi nema što misliti svojom glavom, za njega misle svećenici, teolozi i crkveno učiteljstvo. Preostaje mu da se podloži „pranju mozga”. Kako se drukčije osjeća čim iziđe iz Crkve! Slobodan je, udiše svjež zrak, stavlja kapu na glavu. Ulazi u „svoj” svijet koji on sam izgrađuje i kojim sam upravlja. Osjeća se u svom elementu, tu više nije „laik”. Svoj je na svome! Ima pravo kazati svoju riječ i više nije „ovca”, već opet „čovjek”.¹⁸

Prebolna i previše karikirana slika, doista. Pokazuje nepoznavanje i uloge i pravog značenja termina laik. Ali zar su za to neznanje krivi laici? Jesu donekle, ali smo mi klerici daleko odgovorniji. Glavna krivnja leži na nama: nismo ispunili svoju dužnost učitelja i pastira. Niti smo dovoljno poučili svoje vjernike o njihovim pravima niti uzimamo ozbiljno njihovu, barem djelomičnu, spremnost na suradnju. Kao dokaz navodim članak Krešimira Tičića u lipanjskom broju „Marulića”.¹⁹ Istina, njegovo se iskustvo ne bi smjelo generalizirati, ali zar nije u mnogim slučajevima upravo tako?

Želimo li dakle aktivirati naše laike u vjerskom apostolatu, moramo najprije mi s *kleričke strane* stvoriti povoljne u v j e t e za to aktiviranje. Materijalni uvjeti nisu najvažniji, ali su važni: nitko, pa ni angažirani laici, ne može živjeti „od zraka”. Za stvaranje organizacijskih uvjeta ne bi smjelo biti poteškoća: one su uklonjive i na teološkoj i na institucionalnoj razini. Poslije II. vat. sabora su se crkvene strukture dobarano poboljšale i u tom pravcu treba ići i u našoj mjesnoj Crkvi.

Po mome mišljenju, najteže se zapreke za prihvaćanje laika susreću na psihološkoj razini, i to prvotno kod klerika. Vrijeme je da neki svećenici promijene svoj mentalitet ako žele da im se vjernici pridruže u pastoralnim nastojanjima. Što bi u tom smjeru trebalo učiniti? Klerici moraju odbaciti svoj osjećaj više vrijednosti u odnosu na vjernike. Oni nisu ništa više crkveni i ništa bolji kršćani zato

17. Tomislav Horvat, *Glas Koncila*, br. 21, g. 1986. (25. V. 1986).

18. Sličan osjećaj nelagode odaje i glavni motto simpozija o laikatu, održanog ovog proljeća, pod pokroviteljstvom Crkve, u Rustu (Gradišće, Austrija). Motto glasi: Laie – Fachmann in der Welt, Amateur in der Kirche!

19. *Marulić*, br. 3, g. 1986, str. 271.

što pripadaju svećeničkom staležu. Ako kršćanina od nekršćanina dijeli sedam sakramenata, među svećenstvom i laikatom samo je jedan sakrament razlike. Mi trebamo pomoći našim laicima da se oslobode osjećaja manje vrijednosti u Crkvi.

Moramo imati više povjerenja u zauzete i dosljedne laike. Nitko, pa ni sami svećenici, nisu savršeni, i zašto bi onda očekivali savršenstvo samo od laika? Ako želimo njihovu suradnju, pravo je da ponesu i svoj dio odgovornosti za zajedničku Crkvu. Gdje manjka osjećaj suodgovornosti ne može biti ni ozbiljnih napora oko zajedničke stvari. Da bismo mogli zauzeti pravilan odnos prema laicima, moramo prije svega iskazivati puno poštovanje svim vjernicima i cijeniti njihovo kršćansko dostojanstvo.²⁰

U tom smislu valja odgajati i naš svećenički i redovnički podmladak. Budući svećenici moraju biti otvoreni za punu suradnju sa svjetovnjacima. Mi stariji se trebamo preodgojiti ako za tu suradnju još nismo spremni. Jesmo li se dovoljno upoznali sa svim dokumentima II. vat. sabora, osobito s dekretom o laičkom apostolatu (*Apostolicam Actuositatem*)? Da li smo uopće shvatili duh pokonciškog razvoja katoličanstva? Ako se još uvijek grčevito držimo svoga kleričkog geta, čemu nam uopće služi biskupska sinoda koja se ima sabrati u Rimu slijedeće godine?

Jasno je da za uspješnu aktivizaciju svih vjernika treba pospješiti neke uvjete i *na strani laika*:

— odgajati ih za duhovnu i vjersku zrelost,²¹ poticati u njima kršćansku hrabrost i odvažnost;

— poticati ih na proučavanje Sv. pisma i poklada vjere, a sposobnijima omogućiti teološki studij (bez obećavanja zaposlenja);

— poznavanje vjere i ortodoksija treba da se pretvori u svjedočenje vjere u javnom životu (ne samo u crkvi);

— verbalno svjedočenje valja da preraste u svjedočenje životom i djelom (ortopraksa), živi primjer je najbolja evangelizacija;

— identifikacija s Crkvom, koje neće biti sve dok vjernici budu mislili kako su Crkva samo papa, biskupi, svećenici i redovnici. Manjak crkvenosti je teška rana na duši mnogih vjernika.

Kratko rečeno, katolički laik bi trebao biti najprije izvrstan čovjek: sposoban, normalan, radišan, pošten, dobar i zauzet. Zatim iskreni vjernik: odan Bogu i Kristu u sjećajima i praktičnom životu. Najzad i pravi laik, tj. apostol:

20. U tom su smislu značajne izjave M. Živkovića i T. Horvata u *Glasu Koncila* (br. 18, 1986, str. 4 i br. 27, 1986, str. 2).

21. A. Liege, *Mundig in Christus*. IX izd. Herder, Freiburg 1965;

G. Thils, K. Truhlar, *Laien und christliche Vollkommenheit*. Herder, Freiburg 1966;

J. Thome, *Der mundige Christ*. II izd. Knecht, Frankfurt 1968.

prožet ljubavlju i žarom za dobro bližnjega, ne živi za sebe nego za svoju crkvenu i narodnu zajednicu. Apostol u svom izvornom značenju je „poslanik”, čovjek poslan od nekoga k nekome, od Boga braći ljudima.²²

— — — o o o — — —

U dosadašnjem izlaganju uvijek smo govorili o laiku u muškom rodu. A što je sa ženama, postoje li i *laikinje*? Dakako! Ako smo govorili stalno u muškom gramatičkom rodu, to je bilo samo zbog jednostavnosti i kratkoće. Sve ono što smo rekli za vjernike vrijedi i za vjernice. Barem mi kršćani znamo da smo svi skupa stvoreni na sliku Božju i da smo svi — muškarci i žene — jednako djeca Božja, braća i sestre Kristove. Već od Isusovih vremena „devotus femineus sexus” surađuje na dobru vjere i kršćanstva, u nekim stvarima daleko bolje od muškaraca.

Može li, dakle, i kršćanka obavljati crkvene službe? Svakako, na svakom poslu i mjestu gdje je to moguće. Doduše, crkvena tradicija ženama ne dijeli svećenički red,²³ no vrata im nisu zatvorena ni za koju drugu crkvenu službu. Svakoj se dobroj vjernici pruža u Crkvi široki prostor rada, pogotovo onog koji je prikladan njezinoj naravi. Kada ljudi i prilike sazore, prostor slobode i rada će biti još i veći.

Zasad mi se ne čini da se Crkva nalazi u opasnosti maskulinizacije. Točno je da su pastiri muškarci, ali je muško članstvo u manjini i brojčano i po zalaganju. Dok žene budu sačinjavale glavninu naroda Božjeg i većinu prisutnika u crkvama, te dok budu obavljale najveći dio laičkih službi u crkvi, nema pogibelji od maskulinizacije Crkve, nego upravo od feminizacije. Pogotovo ako feminizacija preraste u feminizam te ovaj bude kročio „muškim koracima” kao što to čini danas (npr. u SAD i Zapadnoj Europi). U Crkvi nam ne treba ni patrijarhata ni matrijarhata. Neka u njoj bude varnотеža muškog i ženskog elementa, a na poslu u vinogradu Gospodnjem neka bukne sveto natjecanje u žaru i radu Bogu na slavu, a ljudima na spasenje.

Mogućnosti aktivizacije laika u mjesnoj Crkvi postoje, na nama je da ih čim prije ostvarimo. Velim: na nama — i klericima i laicima, ali je odgovornost prije svega na klericima.

22. Jedan franc. laički aumonier ovako zamišlja svoju apost. ulogu: „Le témoin de Christ, l'accompagnateur et l'animateur des confreres”.

23. O razlozima i današnjem stanju vidi opširnije u knjizi Ž. Bezić, *Stare i nove tajne* (izd. Sl. Božje, Makarska 1979), poglavlje: *Može li žena biti svećenik?*